

مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

بانودخت نجفیان پور*، رقیه محرمی**، صادق تقی لوی***

چکیده

مقدمه: هدف از پژوهش حاضر مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در زنان و مردان دبیر شاغل در آموزش و پرورش است.

روش: روش توصیفی از نوع علی مقایسه‌ای و تعداد ۲۰۰ نفر از دبیران شهر تهران با استفاده از دو روش نمونه‌برداری در دسترس و هدفمند با هم‌تاسازی انتخاب شدند و با استفاده از پرسشنامه باورهای خودکارآمدی کاپرارا و استکا (۲۰۰۷)، پرسشنامه امنیت روانی زارع و امین پور (۱۳۹۰) و مقیاس حس شوخ طبعی تورسون و پاول (۱۹۹۷) مورد آزمون قرار گرفتند.

* دکتر بانودخت نجفیان پور عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده روانشناسی، واحد کرج، استان البرز
najafianpour@kiaou.ac.ir

** نویسنده مسئول، دانشجوی روان‌شناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، گروه روان‌شناسی، کرج، ایران،
homa.moharrami@gmail.com

*** دکتر صادق تقی لوی، استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا، گروه روان‌شناسی، آستارا، ایران،
sadeght81@gmail.com

۱۲۴ / مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تحلیل واریانس چند متغیری و آزمون T استودنت استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج یافته‌ها نشان داد بین دو گروه دبیران زن و مرد در ابعاد خودکارآمدی ادراک شده تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. بررسی میانگین‌های ابعاد خودکارآمدی دو گروه نشان داد که مردان در مدیریت عاطفه منفی میانگین بالاتری کسب نموده‌اند و زنان در ابعاد ابراز عاطفه مثبت و خودکارآمدی همدلی ادراک شده میانگین بالاتری کسب نموده‌اند. اما در بعد خودکارآمدی اجتماعی در دو گروه، به لحاظ آماری تفاوت معنادار نبود. در مقایسه میانگین دو گروه در متغیرهای احساس امنیت و شوخ طبعی نیز تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد و در هر دو متغیر مذکور، مردان در مقایسه با زنان نمرات بالاتری کسب نموده‌اند. **نتیجه‌گیری:** در مجموع یافته‌های این مطالعه تاکید می‌کنند که زنان دبیر در محیط‌های آموزشی هیجانات مثبت کمتری را نسبت به مردان تجربه می‌کنند.

کلید واژه‌ها: احساس امنیت، خودکارآمدی، دبیر، زنان، شوخ طبعی، مردان

شوخی طبیعی از جمله سازه‌های چند وجهی^۱ است که اکنون توجه ویژه برخی از روان‌شناسان را به خود معطوف داشته است. شوخی فعالیت جهان شمول و به طور کلی مثبت است که افراد متعلق به بافتهای اجتماعی و فرهنگی متفاوت در سراسر جهان آنرا تجربه می‌کنند.

حس شوخی طبیعی رگه شخصیتی^۲ پایدار و از متغیرهای مهم تفاوت‌های فردی است که در انواع رفتارها، تجربه‌ها، عاطفه‌ها، بازخوردها و توانایی‌های مرتبط با سرگرمی، خندیدن، خندانیدن و مانند آن تجلی می‌یابد (علی نیا، ۱۳۸۷). تحقیقات نشان داده‌اند که شوخی طبیعی با خلق و هیجانات مثبت رابطه مثبت دارد. معلمین می‌توانند در عین حال که در مورد نتایج کارها، اخلاق، رفتار و ارزشهای شخصی مصمم و جدی باشند؛ فردی شاد و سرخوش نیز باشند. شوخی طبیعی معلم باعث شادی و نشاط می‌شود. کسالت و خستگی و یک نواختی را از بین می‌برد. همچنین راهکاری است برای اینکه مطالب درسی واضح و برجسته شود و در فکر شاگرد رسوخ یابد.

ثابت شده است که شوخی طبیعی معلمان برانگیزه پیشرفت تحصیلی و احساس حمایت^۳ در فضای یادگیری^۴ دانش آموزان تاثیر فزاینده ای دارد. از طرفی شوخی طبیعی باعث افزایش کارایی^۵ افراد در محیط های شغلی (مک‌گی^۶، ۱۹۹۹) و آموزشی (هیل^۷، ۱۹۹۸) می‌گردد.

نداشتن امنیت در بعد رفاه اجتماعی احساس ناامنی ذهنی را در افراد زمینه سازی می‌کند. هرگاه در صحنه ی اجتماع ، قانون^۸، نظم و امنیت مورد تهدید جدی قرار گیرد، نیازهای ایمنی به نیازهای مبرم و اصلی بدل می شوند. می توان انتظار داشت که در اکثر انسانها، ترس از آشوب و پوچ گرایی^۹ به واپس گرایی از نیازهای متعالی و توجه به نیازهای ایمنی که غلبه ی بیشتری دارند منجر گردد. مهمتر از امنیت، موضوع «احساس امنیت» است. همان

-
1. multi-faceted
 2. personality trait
 3. feeling supported
 4. learning space
 5. ability increment
 6. McGhie, A.
 7. Hill, D.
 8. law
 9. Nihilism

گونه که وجود امنیت امری لازم است، احساس امنیت هم به اندازه وجود آن لازم، حتمی و ضروری است (حسینی نثار، قاسمی، ۱۳۹۱). مازلو اعتقاد دارد که رفتار افراد روان آزرده^۱ ناشی از عدم ارضای نیازهای ایمنی است. و افراد ناامن نامتعادل هستند. شخصی که دائماً احساس عدم امنیت، ترس و خطر از درون و بیرون خود می کند نمی تواند انسان سالمی باشد. آنچه به دنبال می آید پیش بینی نتایج عدم احساس امنیت در فرد از دیدگاه مازلو است: عدم احساس ایمنی ← خود پنداره^۲ محدود ← شکوفا کردن ناقص بالقوهها ← بیماری روانی^۳. در این میان معلمان و مربیان بیش از همه به این موهبت الهی محتاجند زیرا این امکان وجود دارد که در دوره بعد از کودکی دلبستگی نیرومندی نسبت به معلم خود پیدا کنیم و از این دلبستگی احساس امنیت کنیم. معلمها معمولاً در هنگام بروز مشکلات، حمایت عاطفی و اطلاعاتی مورد نیاز را برای به انجام رساندن کارها فراهم می کنند.

بعضی افراد در مقابل ترس و اضطراب مقاومت بیشتری دارند. به راستی چرا چنین است؟ بندورا^۴ معتقد است که یک دلیل آن است که آنها حس خودکارآمدی دارند. خودکارآمدی است که تعیین می کند فرد چه چالشهایی را می پذیرد، چه قدر تلاش و کوشش به خرج می دهد. تا چه مقدار استرس و یأس را تحمل می کند (فرانکن، ۱۹۸۸، ترجمه شمس، ۱۳۸۴). سازه‌ی خودکارآمدی تاریخچه‌ای کوتاه دارد که با نوشتار بندورا (۱۹۷۷) با نام خودکارآمدی: به سوی نگره‌ای یکپارچه از دگرگونی رفتاری آغاز شد خودکارآمدی یکی از مفاهیم پر کاربرد در تحقیقات علوم انسانی است و حالت شناختی و هیجانی نیرومندی است که به باورها و قضاوت‌های فرد به تواناییهای خود در انجام وظایف و مسئولیتها اشاره دارد.

باورهای افراد درباره تواناییها و پیآمدهای تلاششان به گونه‌ای نیرومند بر رفتارشان اثر می گذارد. بندورا (۱۹۸۶) در کتاب پایه‌های اندیشه و رفتار اجتماعی می گوید که انسان‌ها دارای نظام خوداند که در کنترل اندیشه‌ها، احساس‌ها و کنش‌هایشان موثر است. بندورا خوداندیشی را یگانه‌ترین توانایی انسان می‌شمارد که انسان‌ها با آن، اندیشه و رفتارشان را دگرگون می‌سازند

1 .neurotic

2 .self-concept

3 .mental disorder

4 .Bandura ،A

و ارزیابی می‌کنند. بنابراین افرادی با خودکارآمدی پایین شاید باور کنند که وضع حل ناشدنی است و این باوری است که تنیدگی^۱ و افسردگی^۲ را پرورش می‌دهد. این ارزیابی‌ها در برگیرنده دریافتهای خودکارآمدی است؛ یعنی باورهای توانایی‌های فرد برای سازماندهی و پیاده‌سازی کنش‌هایی که برای سامان‌دهی به موقعیتهای آینده بدان‌ها نیاز است.

خودکارآمدی درک شده معیار داشتن مهارت‌های شخصی^۳ نیست. بلکه بدین معنی است که فرد به این باور رسیده باشد که می‌تواند در شرایط مختلف با هر نوع مهارتی که داشته باشد وظایف را به نحو احسن انجام دهد. همان‌طور که اشاره شد ابزارهای خودکارآمدی می‌تواند از دبیران درباره باور به توانائی‌شان در حل مسائل یا شرکت در راهبردهای خود ساماندهی در موقعیتهای جدید پرسش کند خودکارآمدی بالا، گویای شایستگی و توانمندی دبیران در انجام تکالیف مشکل و داشتن کنترل شخصی در برخورد با موانع و مشکلات است. ثابت شده است که احساس کارآمدی معلمان عاملی مهم و مرتبط با انواع بازده‌های آموزشی^۴ نظیر پیشرفت تحصیلی^۵، انگیزش و احساس کارآمدی در دانش آموزان بوده و همچنین با رفتار معلم در کلاس، کوشش او در تدریس، اهداف و سطح آرزوهایش نیز رابطه دارد. معلمانی که احساس امنیت داشته و کارآمدی قوی دارند بیشتر پذیرای ایده‌های جدید بوده و مایل به آزمایش کردن روش‌های جدید برای برآوردن نیازهای دانش آموزانشان هستند. معلمان شوخ طبع و خوش خلق، اشتیاق و تعهد^۶ بیشتری نسبت به امر تدریس داشته و به احتمال بالاتری در شغل معلمی باقی می‌مانند (کریم زاده و همکاران، ۱۳۸۷).

همزمان با گسترش جنبش روان‌شناسی مثبت‌نگر^۷ در دهه اخیر روی آورد سنجش رفتارها و هیجانات مثبت، تجربه‌های مثبت و نیرومندی‌های سازش یافته انسانی مانند: رضایتمندی از زندگی، شادکامی، ایمان، شادی، شوخ طبعی و خودکارآمدی و ... به طور فزاینده‌ای در حال

1 .tenseness

2 .depression

3 .personal skills

4 .educational returns

5 .academic achievement

6 .commitment

7 .positive attitude

گسترش است. هیجان های مثبت^۱ بر انباره ی منابعی که در مواجهه با مسائل و مشکلات به کار می آیند، می افزاید و از راه گسترش کوتاه مدت تفکر و اعمال، به کشف دیدگاه ها و کارها و پیوندهای و روش های عادی و معمول فکر و عمل خویش فراتر رویم و در عین حال منابع گسترده تری بنا کنیم که ما را مبدل به مردمانی پیچیده و انعطاف پذیر تر^۲ سازد. پاسخ های هیجانی بخش بسیار مهمی از تعاملات فیزیولوژیک انسان است که توانایی وی را برای بقاء، حفظ سلامت و مقابله با بیماری های مختلف تحت تاثیر قرار می دهد. شادی یکی از این هیجان ها است که طیف وسیعی از واکنش های عاطفی از احساس آرامش گرفته تا احساس لذت را شامل می شود. موقعیت های گوناگون زندگی خانوادگی، اجتماعی، تحصیلی و شغلی همگی می توانند عوامل تنش زا را ایجاد و یا تشدید نمایند. چنانچه فردی در یک موقعیت خاص شغلی قرار گرفته باشد که همواره استرس، نگرانی و ترس ویژگی شغلی او را تشکیل دهد، خود او نیز حالت های اضطراب را تجربه می کند و این موقعیت اضطراب زا تا حدودی بهداشت روانی فرد را برهم می زند. در برخی از دیدگاه ها گفته می شود که هنگامی احساس اضطراب دست می دهد که فرد با موقعیتی روبرو شود که کنترلی بر آن ندارد. به طور کلی کنترل ناپذیر بودن آنچه روی می دهد و احساس درماندگی در برابر آن باعث می شود که فرد در موقعیتی فشار زا قرار گرفته و احساس اضطراب و ناامنی نماید. هر آدمی برای رویارویی با موقعیت فشار زا روش خاص خود را دارد. گاهی فرد هیجان را در مدار توجه قرار می دهد و به جای درگیری با مساله اضطراب زا سعی می کند به طرق دیگری از اضطراب خود بکاهد، گاهی خود مساله را در مدار توجه قرار می دهد. موقعیت اضطراب زا را ارزیابی می کند و سپس دست به کاری می زند تا آن موقعیت را تغییر دهد یا از آن اجتناب نماید. در موقعیتهای آموزشی، ابزارهای خود کارآمدی می تواند از دبیران درباره باور به توانائی شان در حل مسائل یا شرکت در راه بردهای خود ساماندهی در موقعیتهای جدید پرسش کند. در حقیقت خودکارآمدی بالا، گویای شایستگی و توانمندی دبیران در انجام تکالیف مشکل و داشتن کنترل شخصی در برخورد با موانع و مشکلات است. باور کارآمدی، عاملی مهم در نظام سازنده شایستگی

1. positive emotions

2. flexible

انسان است. انجام وظایف توسط افراد مختلف با مهارت‌های مشابه، در موقعیت‌های متفاوت بصورت ضعیف، متوسط و یا قوی و یا توسط یک فرد در شرایط متفاوت به تغییرات باورهای کارآمدی آنان وابسته است. مهارت‌ها می‌توانند به راحتی تحت تاثیر خود شکی یا خود تردیدی قرار گیرند در نتیجه حتی افراد خیلی مستعد^۱ در شرایطی که باور ضعیفی نسبت به خود داشته باشند، از توانایی‌های خود استفاده کمتری می‌کنند. به همین دلیل احساس خودکارآمدی افراد را قادر می‌سازد تا با استفاده از مهارت‌ها در برخورد با موانع کارهای فوق‌العاده‌ای انجام دهند. از سویی ممکن است، زنان و مردان دبیر با توجه به سطح تحصیلات و موقعیت اجتماعی^۲ و سبک زندگی^۳ و ... در دارا بودن ویژگیهای سه متغیر پژوهش یعنی خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی متفاوت باشند. زنان گرچه تقریباً در تمام مشاغل دیده می‌شوند اما استعدادهای آنها به علت وجود برخی موانع به طور کامل پرورش نیافته‌اند و باید در مورد احساس کارآمدی آنها نیز بررسی جامع‌تری صورت پذیرد. البته زنان موفق اغلب احساس کارآیی بسیار بالایی دارند، زنان جوان و میانسالی که مشاغل با ارزشی دارند عموماً از سطح بالاتر سلامت روان شناختی خبر می‌دهند. (برک، ۲۰۰۷، ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۳). در موضوع احساس امنیت، معیار جنسیت^۴ را نمی‌توان نادیده گرفت. در همه جوامع معمولاً زنان بیش از مردان در معرض انواع خطرات و آسیبهای جسمی و روحی قرار دارند و ممکن است در محیطهای اجتماعی بیشتر احساس ناامنی کنند.

بنابراین پژوهش حاضر با مروری بر آنچه گفته شد در پی پاسخگویی به این سوال بود که آیا در متغیرهای خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی تفاوت معناداری بین زنان و مردان دبیر شاغل در آموزش و پرورش وجود دارد؟

روش

این مطالعه توصیفی و از نوع علی-مقایسه‌ای است و در آن دو گروه از جهت دارا بودن سه ویژگی خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی با یکدیگر مقایسه شده‌اند. جامعه

1. apt

2. social rank

3. life style

4. factor of gender

مورد بررسی، دبیران زن و مرد شاغل در مقطع متوسطه‌ی آموزش و پرورش شهر تهران در سال ۱۳۹۴ هستند. به منظور اعمال کنترل در تحقیق، از شیوه همگن سازی گروهها استفاده گردید. از حدود ۱۲۰۰ نفر دبیران دو منطقه با استفاده از جدول مورگان تعداد ۲۰۰ نفر در نظر گرفته شد. که از این تعداد ۱۰۰ نفر زن و ۱۰۰ نفر مرد می‌باشند. دو مرحله‌ای بوده است. یعنی ابتدا بصورت تصادفی از کل مناطق آموزش و پرورش شهر تهران دو منطقه (مناطق ۲ و ۱۰) انتخاب شد سپس در مرحله‌ی بعد، از این مناطق، ۱۸ مدرسه (۹ دبیرستان دخترانه و ۹ دبیرستان پسرانه) جهت اجرای پژوهش انتخاب شدند و تمامی دبیران این مدارس پس از توجیه در مورد اهداف پژوهش، بطور داوطلبانه در پژوهش شرکت داده شدند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه‌ی باورهای خودکارآمدی

در این پژوهش برای اندازه‌گیری باورهای خودکارآمدی، از دو مقیاس «خودکارآمدی تنظیم هیجانی»^۱ و «خودکارآمدی ادراک شده بین فردی»^۲ استفاده شده است. مقیاس خودکارآمدی تنظیم هیجانی شامل ۱۲ گویه است که ۸ گویه آن خودکارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی و ۴ گویه آن ابراز عاطفه مثبت را اندازه‌گیری می‌کند. و به منظور سنجش خودکارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی^۳ و ابراز عاطفه مثبت^۴ ساخته شده است (کاپرارا و گرینو،^۵ ۲۰۰۱، به نقل از کاپرارا، و همکاران، ۲۰۰۸). «مقیاس کارآمدی خودتنظیمی بین فردی»^۶ (کاپرارا و همکاران، ۲۰۰۱، به نقل از کاپرارا و استکا، ۲۰۰۷). نسخه اولیه این مقیاس شامل ۲۴ گویه بود. دی گیونتا و همکاران^۷ (۲۰۱۰) در یک مطالعه باهدف سنجش خودکارآمدی اجتماعی و همدلی ادراک شده^۸ نسخه ۱۱ گویه‌ای آن را معرفی نمودند که ۶ گویه آن خودکارآمدی همدلی ادراک شده و ۵ گویه دیگر خودکارآمدی اجتماعی را اندازه-

1. Regulatory Emotional Self-Efficacy
2. Perceived Interpersonal Self-Efficacy
3. perceived capability of managing negative affect
4. perceived self-efficacy in expressing positive affect
5. Gerbino
6. Interpersonal Self-Regulatory Efficacy Scale
7. DI Giunta et al
8. Perceived Empathic and Social Self-Efficacy

گیری می‌کند. گویه‌های این مقیاس نیز همانند مقیاس خودکارآمدی تنظیم هیجانی باید با توجه به یک مقیاس ۵ درجه ای اصلا نمی‌توانم (۱) تا خیلی خوب می‌توانم (۵) تکمیل شوند. کاپرارا و استکا (۲۰۰۷) اعتبار عامل‌های این دو مقیاس را بین ۰/۸۰ تا ۰/۸۶ گزارش نموده‌اند. گفتنی است برای اطمینان از قابلیت‌های روانسنجی مقیاس خودکارآمدی ادراک شده، این مقیاس پس از ترجمه دقیق به فاصله دو هفته بر روی ۵۰ کارمند دانشگاه آزاد شهرستان آستارا اجرا شد که اعتبار بازآزمایی آن، برای خرده مقیاس‌های مدیریت عاطفه منفی، ابراز عاطفه مثبت، همدلی ادراک شده و خودکارآمدی اجتماعی به ترتیب ۰/۵۴، ۰/۵۰، ۰/۴۳ و ۰/۴۰ بود. این ضریب همبستگی بر اساس ملاک‌های کوهن^۱ (۱۹۸۸) یک ضرایب همبستگی متوسط و قوی محسوب می‌شود.

پرسشنامه امنیت روانی

این پرسشنامه توسط مازلو در سال (۲۰۰۴) ساخته شده که فرم اصلی آن ۶۲ سوالی با ۱۵ خرده مقیاس است. در این پژوهش از فرم کوتاه شده ۱۸ سوالی آن که توسط زارع و امین پور (۱۳۹۰) تهیه و هنجاریابی شده، استفاده گردیده است.

این پرسشنامه دارای ۴ خرده مقیاس به این شرح است:

۱- اطمینان به خود (پرسش های ۱ تا ۷)

۲- احساس ناخشنودی (پرسش های ۸ تا ۱۰)

۳- ناسازگاری محیطی (پرسش های ۱۱ تا ۱۵)

۴- دید مردم نسبت به فرد (پرسش های ۱۶ تا ۱۸) می باشند.

روایی محتوا و همچنین پایایی این ابزار به روش آلفای کرانباخ توسط امین پور و زارع سنجیده و بالاتر از ۰/۷۰ بیان شده است.

مقیاس چند بعدی حس شوخ طبعی

این مقیاس در سال ۱۹۹۷ توسط تورسون و پاول به منظور ارزیابی میزان حس شوخ طبعی فردی به عنوان مکانیزمی که در مقابله با مسایل زندگی به افراد کمک می کند، ساخته شد.

۱- براساس دیدگاه کوهن(۱۹۸۸) ضریب همبستگی کمتر از ۰/۳۰ را ضعیف، بین ۰/۳۰ تا ۰/۵۰ را متوسط و بالاتر از ۰/۵۰ را قوی است.

۱۳۲ / مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

این مقیاس دارای ۴ عامل است:

- ۱- استفاده مقابله ای از شوخ طبعی
- ۲- نگرش نسبت به افراد شوخ طبع
- ۳- خلاقیت و استفاده اجتماعی از شوخ طبعی
- ۴- نگرش نسبت به خود شوخ طبعی

مقیاس چندبعدی حس شوخ طبعی یک ابزار خود گزارشی ۲۴ عبارتی است و آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) میزان موافقت یا مخالفت خود با هر یک از عبارات را مشخص کند. روایی محتوا و پایایی این ابزار ۰/۷۲ بیان شده است.

تجزیه و تحلیل داده ها:

با توجه به اینکه هدف مطالعه حاضر «مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در دبیران زن و مرد شاغل در آموزش و پرورش» بود، لذا داده ها پس از گردآوری به فراخور فرضیه ها با استفاده از تحلیل واریانس چند متغیری و آزمون t مستقل آزمون شدند. متغیرهای پژوهش نیز به لحاظ میانگین، انحراف استاندارد و همسانی درونی برای هر گروه به صورت مجزا توصیف شدند.

یافته ها

در پژوهش حاضر ۱۰۰ مرد و ۹۶ زن دبیر حضور داشتند که ۱۵/۲ درصد از مردان مجرد و ۸۴/۸ درصد از آنان متأهل بودند. همچنین ۱۲/۸ درصد از زنان مجرد و ۸۷/۲ درصد از آنان متأهل بودند. ۱۲/۶ درصد از مردان و ۹/۸ درصد از زنان شرکت کننده در پژوهش حاضر دارای مدرک کاردانی بودند. ۴۸/۴ درصد از مردان و ۴۸/۹ درصد از زنان شرکت کننده در پژوهش حاضر دارای مدرک کارشناسی بودند. و در نهایت ۳۸/۹ درصد از مردان و ۴۱/۳ درصد از زنان شرکت کننده در پژوهش حاضر دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. میانگین سن مردان به ۴۴/۴۸ و میانگین سن زنان ۴۴/۵۱ بود.

برای مقایسه متغیر خودکارآمدی در بین دو گروه از روش تحلیل واریانس چند متغیری

موسوم به T^2 هوتلینگ^۱ استفاده شد. اما قبل از اجرا، مفروضه‌های این آزمون مورد بررسی قرار گرفت. به عنوان مثال بررسی مفروضه برابری ماتریس‌های کواریانس مشاهده شده متغیرهای وابسته به وسیله آماره «ام - باکس»^۲ نشان داد که ماتریس‌های کواریانس در بین دو گروه یکسان است. زیرا که ارزش آماره ام. باکس برای مفروضه همگنی ماتریس کواریانس برابر با $۱۵/۰۱۰$ ، $(F=۱/۴۶۸, P>۰/۰۵)$ بدست آمد که نشان می‌دهد ماتریس‌های کواریانس متغیرهای وابسته در دو گروه همگن است. از سوی دیگر نتیجه آزمون کرویت بارتلت^۳ با درجه آزادی، ۹ در سطح معناداری $۰/۰۰۱$ برابر با $۶۷/۰۲۷$ بدست آمد. این نتیجه نشان می‌دهد که سطح قابل قبولی از همبستگی بین متغیرهای وابسته برقرار است. بنابراین تحلیل واریانس چند متغیری روش مناسبی برای مقایسه ابعاد خودکارآمدی در بین شرکت کنندگان دو گروه است.

تحلیل واریانس چندمتغیری برای تعیین اثر گروه‌ها بر روی متغیرهای وابسته اجرا شد. همسو با گفته‌های تاباچنیک^۴ و فیدل^۵ (۲۰۰۷) از بین آماره‌های چهارگانه (پیلای^۶، ویلکز لامبدا^۷، هاتلینگ^۸ و ریشه ری^۹) آماره لامبدای ویلکز برای محاسبه F انتخاب شد. نتایج تحلیل واریانس نشان داد که ترکیب متغیر وابسته (خود کارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی، ابراز عاطفه مثبت، خودکارآمدی همدلی ادراک شده، خود کارآمدی اجتماعی) در بین دو گروه دبیران زن و مرد به صورت معناداری متفاوت است $(P < ۰/۰۱, 191 = 225/4)$ و $F(۱) = 919/0$ ، $\eta^2 \text{ partial} = ۰/۰۸۱$.

به دنبال معناداری ارزش F در تحلیل واریانس چند متغیری، به منظور آگاهی از اثر متغیر مستقل (عضویت در گروه) بر هر یک از متغیرهای وابسته به صورت مجزا، تحلیل واریانس یکراهه به کار گرفته شد. جدول ۴-۴ تحلیل واریانس یکراهه در مقایسه ابعاد خودکارآمدی

-
- 1 . Hotellings T2
 - 2 . Box's M
 - 3 . Bartlett test of sphericity
 - 4 . Tabachnick
 - 5 . Fidell
 - 6 . Pillai's Trace
 - 7 . Wilks' Lambda
 - 8 . Hotelling's Trace
 - 9 . Roy's Largest Root

۱۳۴ / مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

در دو گروه دبیران مرد و زن را نشان می دهد.

جدول ۱ تحلیل واریانس یکراهه در مقایسه ابعاد خودکارآمدی در دبیران زن و مرد

متغیر وابسته	میانگین مجذورات بین گروهی	درجه آزادی	میانگین مجذورات خطا	F	سطح معناداری	partial η^2
خود کارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی	۱۰۷/۲۸۵	۱	۱۷/۶۱۷	۶/۰۹۰	۰/۰۱۴	۰/۰۳۰
ابراز عاطفه مثبت	۴۷/۶۰۲	۱	۸/۴۹۲	۵/۶۰۵	۰/۰۱۹	۰/۰۲۸
خودکارآمدی همدلی ادراک شده	۵۳/۵۳۰	۱	۱۱/۱۳۰	۴/۸۱۰	۰/۰۲۸	۰/۰۲۵
خودکارآمدی اجتماعی	۲/۰۹۲	۱	۱۰/۵۸۳	۰/۱۹۸	۰/۶۵۷	-

همچنان که در جدول فوق دیده می شود، نتایج تحلیل واریانس یک راهه نشان می دهد که بین دو گروه دبیران زن و مرد در ابعاد خودکارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی، ابراز عاطفه مثبت و خودکارآمدی همدلی ادراک شده، تفاوت معناداری در سطح $0/05$ وجود دارد. اما تفاوت بعد خودکارآمدی اجتماعی در دو گروه به لحاظ آماری معنادار نبود. بررسی میانگین های ابعاد خودکارآمدی در دو گروه (جدول ۱) نشان می دهد که مردان در مقایسه با زنان در بعد خود کارآمدی ادراک شده در مدیریت عاطفه منفی میانگین بالاتری کسب نموده اند و زنان در مقایسه با مردان در ابعاد ابراز عاطفه مثبت و خودکارآمدی همدلی ادراک شده میانگین بالاتری کسب نموده اند.

جدول ۲ میانگین، انحراف استاندارد و آزمون t در مقایسه احساس امنیت در دو گروه دبیران زن و مرد

احساس امنیت	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	sig
مرد	۱۳/۹۴	۲/۹۰	۱۹۴	۲/۴۶۸	۰/۰۱۴
زن	۱۲/۸۳	۳/۳۶			

همچنان که (جدول ۲) نشان می دهد، استفاده از آزمون t نشان داد که بین دو گروه دبیران مرد و زن به لحاظ احساس امنیت تفاوت معناداری در سطح $0/05$ وجود دارد ($p < 0/05$). بدین ترتیب در آزمون فرضیه دوم و براساس مقایسه میانگین دو گروه در متغیر احساس امنیت چنین نتیجه گیری شد که بین دو گروه دبیران مرد و زن به لحاظ احساس امنیت تفاوت وجود دارد و مردان در مقایسه با زنان نمرات بالاتری کسب می کنند.

جدول ۳ میانگین، انحراف استاندارد و آزمون t در مقایسه شوخ طبعی در دو گروه دبیران زن و مرد

شوخ طبعی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	sig
مرد	۸۵/۸۷	۱۰/۶۴	۱۹۴	۲/۱۰۳	۰/۰۳۷
زن	۸۲/۴۷	۱۱/۹۱			

همچنان که (جدول ۳) نشان می‌دهد، بین دو گروه دبیران مرد و زن به لحاظ شوخ طبعی تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد ($t=۲/۱۰۳, p<۰/۰۵$). بدین ترتیب در آزمون فرضیه سوم و براساس مقایسه میانگین دو گروه در متغیر شوخ طبعی چنین نتیجه‌گیری شد که بین دو گروه دبیران مرد و زن به لحاظ شوخ طبعی تفاوت وجود دارد و مردان در مقایسه با زنان نمرات بالاتری کسب می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

این یافته‌ها با نتیجه کریم‌زاده و همکاران (۱۳۸۷) که در آن بیان شده، میانگین خودکارآمدی زنان بطور معناداری کمتر از مردان است، همسو است. همچنین این یافته با نتایج احمدیان (۱۳۸۹) که در یک فراتحلیل انجام شده، این گونه گزارش کرده است که تفاوت خودکارآمدی بین زنان و مردان در تحقیق انجام شده توسط فتحی آذر (۱۳۸۵) گزارش شده است، همسو است. با این وجود شواهد دیگری وجود دارند که این روابط را به چالش می‌کشند، مانند: ابراهیمی (۱۳۸۵) در تحقیق خود نبود تفاوت بین میانگین‌های خودکارآمدی بین زنان و مردان را گزارش کرده است.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که باور به خودکارآمدی بر بسیاری از جنبه‌های زندگی مانند گزینش اهداف، تصمیم‌گیری، میزان تلاش، پایداری و رویارویی با مشکلات تاثیر دارد. خودکارآمدی معلمان، قدرتمندترین متغیر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. از طرفی احساس شوخ طبعی نیز با بعضی از توانایی‌های مرتبط با هیجان مانند کیفیت تعامل اجتماعی مرتبط است. استفاده از شوخی ممکن است به عنوان روشی برای مقابله با تنیدگی و داشتن نگاهی مثبت در مواجهه با مشکلات به عنوان جنبه‌ی کلی مدیریت و تنظیم هیجان مطرح باشد (علی‌نیا، ۱۳۸۷).

با مشاهده یافته‌های پژوهش حاضر، این دیدگاه مطرح می‌شود که با توجه به اینکه زنان

۱۳۶ / مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

در هر سه متغیر مورد پژوهش دارای میانگین پایین‌تر از مردان بودند این نتیجه این پیش بینی را القا می‌کند که متغیرهای خودکارآمدی و شوخ طبعی و احساس امنیت با یکدیگر مرتبط هستند و از طرفی این سه متغیر با جنسیت افراد نیز رابطه‌ی معنادار دارند.

این برداشت با نتایج تحقیقات فرانسویس که عنوان نمود افراد با خودکارآمدی بالا روابط بهتری برقرار می‌کنند و احیای رضایتمندی بیشتری از زندگی دارند (فرانسویس، ۲۰۰۶، به نقل از راجی و همکاران، ۲۰۱۰) همسو بوده است. افراد با خودکارآمدی بالا، معمولاً درک درست‌تری از ویژگی‌های روانی خود دارند، در برقراری ارتباط با دیگران راحت‌ترند و به آسانی می‌توانند عواطف منفی را کنترل کنند و از رضایتمندی بالاتری در زندگی برخوردارند. به علاوه نتایج این پژوهش نشان داد که حمایت اجتماعی ادراک شده، با بهزیستی روانشناختی رابطه دارد و به عنوان یک عامل تعدیل‌کننده موثر در مقابله و سازگاری با شرایط استرس‌زای زندگی شناخته شده است. می‌توان گفت افرادی که دارای سطوح بالای حمایت اجتماعی هستند از احساس تعلق و عزت نفس بیشتری برخوردار هستند.

در ایران زنان شاغل و از جمله زنان معلم مجبور به ایفای نقش دوگانه خود در خانه و بیرون از آن می‌باشند، که تحمل این بار می‌تواند بر کیفیت سلامتی روانی و نهایتاً کیفیت زندگی شان تأثیرات منفی داشته باشد. علاوه بر این کافی نبودن حمایت اجتماعی از زنان نیز در عدم احساس امنیت و به تبع آن در خودکارآمدی و شوخ طبعی ایشان موثر است.

هر پژوهشی در بطن خود محدودیت‌هایی دارد. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به شیوه نمونه‌برداری غیر احتمالی آن اشاره کرد. در راستای نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود از راهکارهای بهینه‌سازی محیط‌های آموزشی در جهت کاهش سطح استرس و عواطف منفی در محیط مدارس و ارتقای سطح امنیت روانی دبیران مخصوصاً بانوان دبیر استفاده گردد. همچنین با آموزش شیوه‌های مطلوب شوخ طبعی و افزایش هیجانات مثبت در نهادهای آموزشی می‌توان بازده بهتری را در موقعیت‌های یادگیری ایجاد نمود و در خاتمه مدیران با افزایش آگاهی و شناخت خود درباره‌ی اهمیت خودکارآمدی معلمان و نقش و پیامدهای آن به عنوان قدرتمندترین متغیر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در افزایش اعتماد به نفس کارکنان آنان را یاری کنند تا توانایی‌ها و استعداد‌های افراد تقویت شود.

منابع :

- احمدیان، فاطمه. (۱۳۸۹). رابطه شیوه های فرزند پروری با خودکارآمدی و سلامت روانی دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- برک، لورا. (۲۰۰۷) روانشناسی رشد. ترجمه یحیی سید محمدی (۱۳۹۳) ج دوم - تهران: نشر ارسباران.
- بیابانگرد، اسماعیل. روشهای تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی. جلد اول - تهران: نشر دوران، ۷. ص ۲۲۳-۲۲۹
- حسینی نثار، مجید؛ قاسمی، علی. (۱۳۹۱). « بررسی احساس امنیت و عوامل موثر بر آن در کشور». چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، اردیبهشت (۱۳۹۱)، مشهد مقدس.
- آقای، اصغر؛ عریضی، حمیدرضا؛ خشوعی، مهدیه السادات. (۱۳۸۴). « رابطه‌ی شوخ طبعی با سلامت روان در افراد ۲۰-۶۰ سال شهر اصفهان». دو فصل نامه تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۳، ش ۲. ص ۲۸-۳۴.
- خشوعی، مهدیه السادات؛ عریضی، حمیدرضا؛ آقای، اصغر. (۱۳۸۸). ساخت و اعتبار یابی پرسشنامه شوخ طبعی (SHQ). پژوهشهای روانشناختی، دوره ۱۲، ش ۱ و ۲.
- علی نیاکروئی، ر؛ دوستی، ی؛ دهشیری، غ؛ حیدری، م. (۱۳۸۷). «سبکهای شوخ طبعی، بهزیستی فاعلی و هوش هیجانی در دانشجویان». فصلنامه روان شناسان ایرانی. سال ۵، ش ۱۸، زمستان ۱۳۸۷.
- علی نیا، محمود (۱۳۷۷). بررسی رابطه خودکارآمدی، جهت گیری هدفی، یادگیری خودگردان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سوم راهنمایی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.
- فرانکن، رابرت. (۱۹۹۸). انگیزش و هیجان. ترجمه‌ی حسن شمس اسفند آباد و همکاران (۱۳۸۴) - تهران: نشرنی، ص ۵۴۳-۵۴۶.
- محمدی، پوران (بی تا). «احساس امنیت، مهم تر از خود امنیت». روزنامه جام جم، ش

۱۳۸ / مقایسه خودکارآمدی، احساس امنیت و شوخ طبعی در بین زنان و مردان دبیر

۳۹۵۳، ص ۱۱. برگرفته از شبکه اینترنت در ۹۴/۳/۲۰: سایت مگ ایران

منابع غیر فارسی:

- Bandura A. (2001) Social cognitive theory: An angentiveperspective. Annual Review of Phsycology, 52, 1-26.
- Bandura , Albert. (1997). Self-effecacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman. Hill و D.J.(1988).Humor in the classroom: A handbook for teachers and other entertainers. spring field و IL:Charles c .Thomas.
- Martin وR.A.(2007).The Psycholigy of humer:An interative approach (chepter 1 and 7).Burlington و MA:Elsevier academic press.
- Maslow و A.H.(1970).Motivation and Personality(2nd ed.)New York:Raven press.
- Mc chee(1999).Healing and the Amuse system: Humaras survial Traning.New York: Kendal Hunt pabco.
- McGhee PE. Humor As Survival Training for a Stressed-Out World: The 7 Humor Habits Program. London: AuthorHouse;(2010).
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S.(2007). Using multivariate statistics. New York. Pearson Education..